

Kirja-arvio

Tarmo Malmberg

Tutkimuskohdekeskustelu ranskalaisittain

Stefanie Averbeck-Lietz. *Kommunikationstheorien in Frankreich:*

Der epistemologische Diskurs der Sciences de l'information

et de la communication (SIC) 1975–2005. Berlin: Avinus, 2010. 552 s.

► Tiedotusoppi, viestintätiede tai mediatutkimus – mitä nimitystä alasta käytetäänkin – on ollut sikäli pitkään alikehittynyt oppiala, ettei se ole pystynyt luomaan omaa tieteen tutkimuksen perinnettään. Oppialalta puuttuu edelleenkin vaikkapa kokonaisuus tieteenalan kehityksestä, vaikka vastaavia on muilla lähitieteillä kuten sosiologialla tarjottavanaan lukuisiakin. Toki arviota on täsmennettävä sikäli, että viestintä- ja mediatutkimuksen tutkimus on ollut hyvin edustettuna Saksassa ja osin Yhdysvalloissa, edellisessä aina 1920-luvulta alkaen. Siksi ei ole ihme, että nimenomaan Saksassa on viimeisen runsaan kymmenen vuoden sisällä voimistunut silmin nähden kansallisen tutkimusperinteen – keskeisten tutkijoiden, tutkimuksen erityisalojen ja yliopistolaitosten – tutkimus. Historiallisen tarkastelun lisäksi on viime vuosina alkanut lisäksi ilmestyä töitä, joissa huomio kohdistuu nykypäivään (tällaisia ovat ainakin laajat työt viestintätieteilijöiden ammattiasemasta yleensä ja naistutkijoiden tilanteesta erityisesti). Leipzigin yliopistossa vaikuttava Stefanie Averbeck-Lietz (s. 1967) on kuitenkin ensimmäinen, joka on siirtänyt katseen saksalaisen kielialueen rajojen ulkopuolelle.

Kommunikationstheorien in Frankreich (Viestintäteorioita Ranskassa) käsittelee viestintätieteiden ranskalaisen haaran kehitystä kolmen vuosikymmenen aikana. Ranskalainen media- ja viestintätutkimushan on parillakin tapaa erikoinen tapaus. Ensinnäkin keskusjohtoisessa, Napoleonin ajalta periytyvässä korkeakoulujärjestelmässä oppiaineen statuksen kannalta on olennaista, että se saa – samaan tapaan kuin Suomessa aiemmin – valtion virallisen siunauksen. Tämä tapahtui viestintätieteen kohdalla

vuonna 1975, jota samalla pidetään alan syntyvuotena. Toiseksi, johtuen juuri 1960-luvun lopun ja 1970-luvun alkupuolen erityisestä tilanteesta, jolloin alan muodostusta valmistettiin, oppiaine omaksui informaatio- ja viestintätieteiden (*sciences de l'information et de la communication*, lyhenteenä SIC) hahmon. Mediatutkimuksen ja viestintätutkimuksen niputtaminen yhteen on maailmalla tavanomaista, sehän muodostaa oikeastaan historiallisesti tieteenalan rungon, mutta informaatiotutkimuksen ja viestintätutkimuksen liitto on paljon harvinaisempi. Tähän on hyvät syyt, koska – kuten Ranskan kehitys on osoittanut – ne ovat sen verran eriseuraisia, etteivät ne kauan mahdu saman katon alle. Averbeck-Lietz käsittelee-kin työssään lähinnä viestintätieteitä, sillä 1990-luvulle mennessä molempien tieteenalaryhmien rinnakkainelosta oli tullut puhtaasti muodollista.

Averbeck-Lietz käsittelee tutkimuksessaan, joka on samalla habilitaatiotyö eli akateemiseen uraan pätevöittävä ns. dosentinväitöskirja, SIC:n taustaa, syntyvaiheita ja varsinaista historiaa vuosina 1975–2005. Tekijä kuvaa työnsä lähestymistapaa tieteen sosiologiseksi, kysymyksenasettelua epistemologiseksi ja menettelytapaa diskurssianalyttiseksi. Toisin sanoen hän tarkastelee ranskalaisten viestintätieteilijöiden vuorovaikutusta sellaisena, kuin se ilmenee alan luonnetta koskeneessa keskustelussa. Tutkimusaineistona ovat sekundaarilähteiden lisäksi ranskalaisten informaatio- ja viestintätieteilijöiden seuran (*Société française des sciences de l'information et de la communication*, lyhenteenä SFSIC, perustettu 1974) jäsenkirjeet, tutkimuspäivien julkaistut esitelmät, alan keskeiset lehdet (*Réseaux*, *Hermès*) ja muu jul-

kaistu aineisto, jossa tutkimuskohde- ja tieteenalakeskustelua on käyty. Keskeisenä tuloksena on se, että SIC:n tutkimuskohteena on sosiaalinen viestintä, ei esimerkiksi julkinen viestintä, joka on ollut määräävänä Saksassa (ja monissa muissa maissa). Sen tarkastelussa oppiaine on muutamassa vuosikymmenessä siirtynyt semiopragmaattisesta lähestymistavasta sosiaaliseen konstruktionismiin. Tätä siirtymää ja sosiaalista konstruktionismia nykyviestintätieteiden ajatuksellisenä perustana luonnehditaan lähemmin muutaman suuntaa antaneen nimen (Élise Véron, Alex Mucchielli, Patrick Charaudeau) töitä analysoimalla.

Averbeck-Lietzin työ on hyvä esimerkki siitä perinpohjaisuudesta, joka on usein luonteenomaista saksalaiselle yliopistokoulutukselle. Saksassahan graduntekijältäkin vaaditaan kohdettaan käsittelevän tutkimuskirjallisuuden hallintaa, eikä kyseeseen tule vain muutaman helpoimmin käsille saadun nimen poiminta internetistä. Averbeck-Lietzinkin työn lähdeluettelo on 70 sivun mittainen, ja vaikka ottaisi huomioon kirjan väljän taiton, on lista pitkä. Oikeastaan yksi keskeinen huomautus kohdistuuikin työn liialliseen tarkkuuteen. Näin lopputuloksesta tulee eräänlainen yhdistelmä käsikirjaa, tieteen sosiologista tutkielmaa ja opinnäytettä. Käsikirjamaisuus pitää sisällään sen, että Averbeck-Lietz mahdollistaa mukaan jopa sivujen mittaisia luetteloita esimerkiksi SFSIC:n vuosikokouksien nimiä. Tämä sotii tutkielma- ja opinnäytepuolta vastaan, koska käsittelyn vaatavuustaso vaihtelee liian paljon, puhumattakaan siitä että lukukokemus muodostuu paikoitellen uuvuttavaksi.

Averbeck-Lietzin tavoite on joka tapauksessa kannatettava. Sitä voidaan kuvata hermeneuttisena näkökulmana viestintätieteiden kansainvälistymiseen tai globalisoitumiseen. Tälle vastakkainen, yliopistohallinnon ja monien tutkijoidenkin suosima käsitys lähtee siitä, että kansainvälistyminen tarkoittaa englanniksi julkaisemista. Näin tosi globaali tiedeyhteisö saavutetaan, kun kaikki julkaisevat englanniksi ja vain englanniksi. Julkaisukielen valinta ei kuitenkaan yhdenmukaista itse tieteentekijöitä,

saatikka heidän käyttämäänsä käsitteistöä ja sen taustaoletuksia, niin kauan kuin he sosiaalistuvat alansa jonkin tietyn tieteenperinteen ja kieliyhteisön jäsenenä. Toisin sanoen englanniksi julkaiseminen ei poista sitä vierautta, joka meidän on ylitettävä ymmärtääksemme toisissa maissa eläviä kollegojamme (puhumattakaan siitä, mihin yksinkertaistuksiin se tutkijat pakottaa, kun näiden on yritettävä häivyttää kulttuuritaustansa). Averbeck-Lietz on omalta osaltaan ottanut tämän tehtävän suhteessa ranskalaiseen tutkimukseen, jonka tuntemus on Saksakin vähäistä. Hänelle Ranska ei tarkoitaakaan Michel Foucault'ta, Jean Bardrillardia tai edes Régis Debraytä vaan niitä SIC:n edustajia, joiden nimet eivät yleensä sano mitään maan rajojen ulkopuolella.

Ranskalaiset ovat olleet tunnetusti huonoja tutkimaan omia tutkimusperinteitään, siksi vaikkapa André Bazinin elämäkerran¹ on laatinut yhdysvaltalainen. Onkin vaikea kuvitella, että Averbeck-Lietzin tiiliskiven kaltainen työ olisi ranskalaisista käsistä lähtöisin. Vaikka myös SIC:n piirissä on tämän vuosituhannen puolella herätty vastaamaan tieteentutkimuksen haasteeseen, tähänastiset tulokset ovat olleet paljon saksalaisen spesialistin aikaansaannosta rajattomia. Laajat kokonaisuudet vaativat onnistuakseen kuitenkin monia osatutkimuksia, joihin voi tukeutua. Lopuksi kannattaakin mainita se huomio, jonka Averbeck-Lietz kohdistaa suomalaisen tutkimukseen. Tarkoitin Helsingin Sanomain Säätiön muutaman vuoden takaista kansainvälistä hanketta ja varsinkin Liina Puustisen Ranskaa käsittelevää osuutta². Tekijä viittaa työssään siihen lukuisia kertoja ja löytää omasta aineistostaan näkökohtia, jotka tukevat Puustisen saamia tuloksia.

Viitteet

- 1 Andrew, Dudley (1978). André Bazin. New York: Oxford University Press.
- 2 Puustinen, Liina (2007). Mapping Communication and Media Research: France. Department of Communication, Research Reports 5/2007. Saatavilla: <http://www.valt.helsinki.fi/blogs/crc/ReportFrance.pdf>